
Budoucí fungování univerzit a výzkumných ústavů

Budoucí fungování univerzit a výzkumných ústavů

Petr HARTMAN, moderátor

Premiér Mirek Topolánek dnes obvinil média z vydírání, korupce a msty. Na pravidelném brífinku prohlásil, že píšou na objednávku ČSSD. "Z mediálního prostředí se stává opravdu žumpa," připomněl slova svého předchůdce ve Strakově akademii Miloše Zemana. Soudit se podle něj nemá cenu, protože případná omluva nemá patřičný dopad. Předseda vlády si postěžoval na případy, kdy média uveřejnila fotografie i jeho dětí, automobilu či adresy, na kterých bydlí, a ohrozila tak jeho blízké i další, úplně cizí lidi. Mirek Topolánek samozřejmě neřeší pouze spory s médii, chystá se například znovu vrátit k práci ministryně školství Dany Kuchtové. Konkrétně hodlá opět prověřit, jak její úřad připravil program Výzkum a vývoj pro inovace na čerpání peněz z evropských fondů. Předseda vlády před týdnem prohlásil, že Kuchtovou zatím neodvolá, podle něj vznikl zásadní problém s přípravou programu pro čerpání evropských fondů už za vlády sociální demokracie. Současně uvedl, že na Kuchtové nyní je, aby čerpání peněz zajistila. Očekává také personální změny v jejím týmu. Topolánek naznačil, že se rozhodne do několika měsíců. Ministerské křeslo Dany Kuchtové tak zůstává i nadále vratké. Pokud by nakonec byla odvolána, mohly by se odložit k ledu i některé projekty, které chystá. O jednom z nich hovoří Petr Holub.

Petr HOLUB, redaktor

Diskusi o tom jak zajistit Čechům lepší vzdělání, navíc co nejlépe využitelné v praxi, zahájila ministryně školství Dana Kuchtová, když minulý týden oznámila, že do konce roku vydá Bílou knihu o tom, jak by měly fungovat univerzity a výzkumné ústavy. K tomuto kroku ji inspiroval poradce a bývalý náměstek Petr Matějů, který reformu prosazuje dlouhá léta jako politik i jako odborník. Nyní tedy dosáhl svého cíle a reforma vyššího vzdělávání a výzkumu začíná. Myšlenky Petra Matějů jsou obecně známé, chtěl by školy změnit po vzoru Británie. V první řadě by měly produkovat kvalitní a průmyslovými podniky využitelný výzkum, v druhé řadě absolventy schopné uplatnit se ve firmách využívajících moderní technologie, za třetí by se měly školy stát ekonomicko-intelektuálními centry svých regionů. Tato vize zasluhuje důkladnou kritiku, vždyť úvaha o tom, že se mají vysoké školy ekonomizovat, je vskutku revoluční. Tím se naprosto mění dosavadní pojetí, že vysoké školy jsou především chrámem moudrosti, kde se pěstuje věda sloužící k duchovnímu obohacení lidstva. Jestli její absolventi využijí moudrost v praktickém životě, to se už neřeší, lze však předpokládat, že ano. Vysoké školy by se tedy měly vzdát spravování pokladu veškeré moudrosti a fakticky přestat být univerzitami, místo toho se mají podřídit zákonům nabídky a poptávky. Napříště mají produkovat výzkumné výsledky a pracovní sílu především na zakázku průmyslových kapitánů. Je to opravdu nezbytné a pokud ano, tak to jaké míry? Tak zní otázka. Podobně podnětný námět k diskusi se jen tak nenajde, zajímavé však je, že se o debatu na této úrovni nikdo nesnaží. Reformní debata, kterou Matějů svou zarputilostí přece jen spustil, míří úplně jiným směrem. Zjednodušeně řečeno vědci a profesori se zatím zajímají pouze o to, jestli jejich instituce posílí, nebo oslabí. Existenční starosti jsou pak tím, co debatu vyostřuje do osobních útoků a protichůdných nesmiřitelných postojů. Není tomu ani divu, protože z racionálně-ekonomického pohledu je třeba celý systém vyššího vzdělávání a výzkumu od základů změnit. Ve skutečnosti je potřeba naprosto důsledně zlikvidovat jeho univerzální nároky, jsou totiž skutečně absurdní. V Česku dnes existuje třicet univerzit, které, řečené s mírnou nadsázkou, vyučují všechny vědní obory a ve všech se navíc pokoušejí o výzkum. Všechny obory má také specializovaná výzkumná instituce Akademie věd. Celé spektrum pokrývají rovněž vědecké ústavy jednotlivých ministerstev. Každý dělá všechno a to se právě musí změnit. Při centralizačních snahách současného státu si lze představit, že vznikne jediný úřad, který bude rozdělovat všechny výzkumné peníze. Pouze některé univerzity si zachovají svá výzkumná pracoviště a většina z nich se soustředí pouze na přípravu nových bakalářů, případně ještě magistrů. Univerzitní ústavy budou sloučeny s akademickými a resortními. Jen několik speciálních ústavů Akademie věd zůstane a totéž platí pro ministerské ústavy. O takovém řešení se skutečně uvažuje. Když se to shrne, projekt Petra Matějů bude mít nepřátel víc než dost. Jednak to budou všechna ministerstva, která přijdou o své peníze na výzkum. Jednak to bude Akademie věd, která z větší části přijde o svou úzkostlivě hájenou nezávislost. Jednak se to nebude líbit ani vysokým školám, které budou muset na proužku opustit svůj zaběhnutý způsob práce. Paradoxně může být proti změnám i samo ministerstvo školství. Centrální úřad pro výzkum by se měl stát novým ministerstvem, bylo by

to logické, a školství tak přijde o své kompetence. Předem je jisté, že tak radikální plán ani nemůže vyjít, mohou se však prosadit některé jeho části. Co se nakonec ujme, to se rozhodne při vyjednávání reformátorů o kompromisu se školami a Akademií věd. Slabým místem návrhu je očividně vznik nového úřadu. Na první pohled je vznik instituce dost silné na to, aby prosazovala zájmy výzkumu například vůči státnímu rozpočtu, pro vědu užitečný, na druhé straně jde přece jen o vznik nového úřadu se vším, co k tomu patří, tedy nárůstem byrokracie a státní moci. Především takový úmysl neslouží ke cti samotným organizátorům, umožňuje zpochybnit jejich nezaujatost a odbornou poctivost. Co když jim nejde o reformu, ale o to, aby se dostali do čela nové, silné státní instituce? Mají právo žádat po ostatních, aby omezili své pravomoci ve prospěch samotných reformátorů? Je tedy možné chtít po univerzitách, aby pořídily své fungování ekonomickým zákonům platným v celé společnosti, ale zakládat nový úřad, který by plně kontroloval nově vytvořený resort, na tom nic ekonomického není, může se tím pohřbít celá dobře míněná reforma.

Petr HARTMAN, moderátor

To byl Petr Holub.